

1. Калініченко О.О. Освіта як основний фактор розвитку соціальної сфери / О.О. Калініченко // Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції. [«Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи»], (Житомир, 26–27 квітня 2012). – Київський інститут бізнесу і технологій, 2012. – С. 415–418.

УДК 364.48

О.О. Калініченко
аспірант

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» м. Київ

ОСВІТА ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Стаття присвячена аналізу тенденції розвитку освіти та освітніх послуг, як складових соціальної сфери. Розглянуто переваги та недоліки фінансування освіти та концепції освіти

Постановка проблеми. Центральне місце серед галузей соціальної сфери займають такі складові як: наука, освіта, охорона здоров'я та культура, які покликані задовольняти самі чутливі запити індивіда, а тому і їх соціальна значимість виключно велика. Якщо ж розглядати з боку держави то ці складові говорять про інтелектуалізацію країни, саме ці складові впливають на науково-технічний прогрес, конкурентоспроможність товарів та послуг які виготовляє країна, а отже і конкурентоспроможність національної економіки, добробут населення і національну безпеку в цілому.

Системою освіти в наш час закладаються та продукуються нові знання, для пізнання нових технологій, обладнання й організації виробництва, і соціально-економічний розвиток є невід'ємним від сучасності. Якщо раніше технологічні зрушення відбувалися у через 35-40 років, то на сучасному етапі оновлення й удосконалення технологій диктоване моральним старінням відбувається через кожні 2-3 роки. Ось саме на цьому прикладі можемо стверджувати про посилення ролі освіти, та скорочення часової віхи необхідної для зміни технологій і кадрової підготовки для обслуговування технологій. Отже, щоб не відбувалося знецінення людського капіталу через старіння знань втрату навичок і кваліфікацію, потрібно інтенсивне оновлення знань, а це в свою чергу потребує значних капіталовкладень.

Стан вивчення проблеми. Якщо ж говорити про початок ХХ століття, то отриманих людиною знань по закінченню освітнього закладу вистачало на все життя, у 40-х роках - на півжиття, на сьогодні - на 5-10 років, а терміни підготовки кваліфікованих робітників навпаки, зростають, якщо раніше достатньо було навчатися 6-8 років, то сьогодні вимагає 12-14 і більше років. Ми вважаємо, що ринок вимагає постійного вдосконалення системи освіти

(мається на увазі її безперервності), поєднання науки, освіти і виробництва, формування міцного потенціалу в кожному регіоні нашої країни, створення гнучких та нових систем навчання (дистанційне навчання), зміцнення науково-технічної бази в галузі науки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти проблеми трансформації вищої освіти у розвитку соціальної сфери досліджуються вітчизняними та зарубіжними науковцями, є досить різноплановими та розглядалися у працях В. Баумоля, Г. Беккера, Ш. Бланкарта, І. Валер-стайна, К. Ерроу, Дж. Кейнса, В. Ойкена, В. Парето, А. Сена, А. Сміта, Дж. Стігліца, Т. Стюарта, Ф. Фукуями, Ф. Хайєка, К. Херрманна-Піллата тощо.

Різні аспекти розвитку соціальної сфери досліджувались в роботах відомих вітчизняних науковців: А. Гальчинського, В. Геєця, І. Гнибіденка, О. Грішнєвої, М. Долішнього, М. Карліна, В. Куценко, Е. Лібанової, І. Лукінова, П. Леоненка, В. Мандибури, О. Макарової, Б. Надточій, В. Новікова, В. Одинця, В. Онікієнка, Б. Панасюка, І. Петрової, С. Пирожкова, А. Ревенка, У. Садової, М. Соколик та багатьох інших.

Виклад основного матеріалу. Освіта призначена, щоб дати новому поколінню початкові знання культури, формуючи поведінку у дорослому житті і допомагаючи у виборі можливої ролі в суспільстві. У широкому сенсі слова, освіта — процес або продукт "...формування розуму, характеру або фізичних здібностей особистості... У технічному сенсі утворення — це процес, за допомогою якого суспільство через школи, коледжі, університети та інші інститути цілеспрямовано передає свою культурну спадщину — накопичене знання, цінності та навички — від одного покоління іншому «між поколіннями».

Саме освіта має стати основним фактором розвитку соціальної сфери. На основі цього відбудеться соціально-економічний розвиток країни, і значно покращиться добробут громадян. Важливість розвитку освіти не піддається сумнівам, тому що спираючись на знання відбувається стрімке зростання економіки, рух до інформації та перетворення інформації у технології, і знову ж вміння володіти набутими знаннями буде визначати стан особистості і держави у сучасному суспільстві.

Проаналізувавши економічну літературу, бачимо, що виділяється принципово відмінні концепції вищої освіти, які можна сформулювати як:

- студенти отримують в навчальному процесі спеціальні знання і професійні навички, які вони використовують у своїй майбутній діяльності;

- вища освіта забезпечує студентам такий інтелектуальний та фундаментальний розвиток (всезагальний інтелектуальний інструмент), який дозволяє їм в майбутньому швидко навчитися професійним знанням, легко адаптуватися до мінливих технологій та умов життя, а не навчає спеціальним професійним навичкам умінням і знанням;

- вища освіта є заключною стадією процесу відбору молодого покоління, яке володіє основними інтелектуальними якостями, які необхідні для подальшої діяльності будь то професійна, адміністративна, наукова чи

технічна, а не забезпечує спеціальних професійних знань, широкої інтелектуальної підготовки. Ми маємо на увазі, такий важливий аспекти вищої освіти як, заліково-екзаменаційний бар'єр, на основі якого кожен етап відсіює певну кількість молоді, тим самим допомагає зорієнтуватись у тих видах діяльності, які не відповідають вродженому або набутому рівню їх здібностей;

- зв'язок між вищою освітою і подальшою зайнятістю – випадковість і не повинна бути предметом розгляду. Мета вищої освіти – особистісний розвиток індивіда, стосовно наступної зайнятості. І це може бути нейтральним, корисним, шкідливим. Це і є концепція ідеального вузу де відсутній обов'язковий курс вивчення дисциплін, заліково-екзаменаційний контроль та диплом. Тобто студент вивчає те, що бажає.

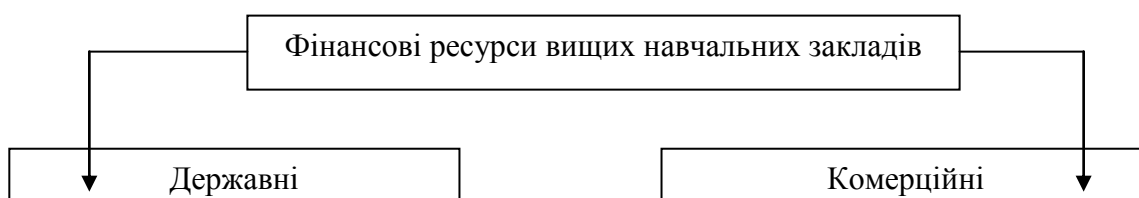
У нашій державі реалізовується в основному перша модель, хоча можемо стверджувати, що на практиці домінантною є третя модель. Хоча в країнах де соціальна сфера є пріоритетною переважає друга модель. Для України, як країни з перехідною економікою, сутність системи освіти полягає у відірваності системи вищої освіти від потреб сучасного виробництва.

Ще одним важливим питанням можна визначити пошук джерел фінансування. Стабільний соціально-економічний розвиток країни неможливий без фінансовий впливань. Тому доцільно було б говорити про проблему фінансування як соціальної сфери в цілому так і освіти зокрема та, виділити принципи фінансування цієї галузі соціальної сфери: компенсаційний, податково-пільговий, інвестиційний та принцип рівнозначності. Сучасна ринкова економіка дає можливість поєднання фінансового забезпечення з боку держави та альтернативного фінансування, і якщо ж це вміло поєднати можна отримати відчутні позитивні результати.

Якщо запропонувати вищим навчальним закладам самостійність у господарській операціях, а споживачам (абітурієнтам) – можливість вибирати послуги від усіх ринкових параметрів, сформується стійке конкурентне середовище, і встановиться взаємозв'язок між попитом і пропозицією. Ця концепція дасть можливість вивчити потребу у спеціалістах відповідних професій, з цим самим переорієнтацію навчальних закладів (підготовка, перепідготовка). Трансформується і модель надання державних послуг на акт купівлі-продажу в наближеному варіанті до ринкового механізму.

Окрім того, для фінансування вищих навчальних закладів можуть залучатись і інші джерела не заборонені законодавством (плата за надання освітніх послуг, надходження від науково-дослідної діяльності, орендна плата та ін.) Отримані кошти спрямовуються на здійснення структурної діяльності ВНЗ у порядку та на умовах визначених законодавством та статутом.

Виходячи з вищевикладеного ми пропонуємо згрупувати фінансові ресурси закладів вищої освіти наступним чином (рис. 1.)

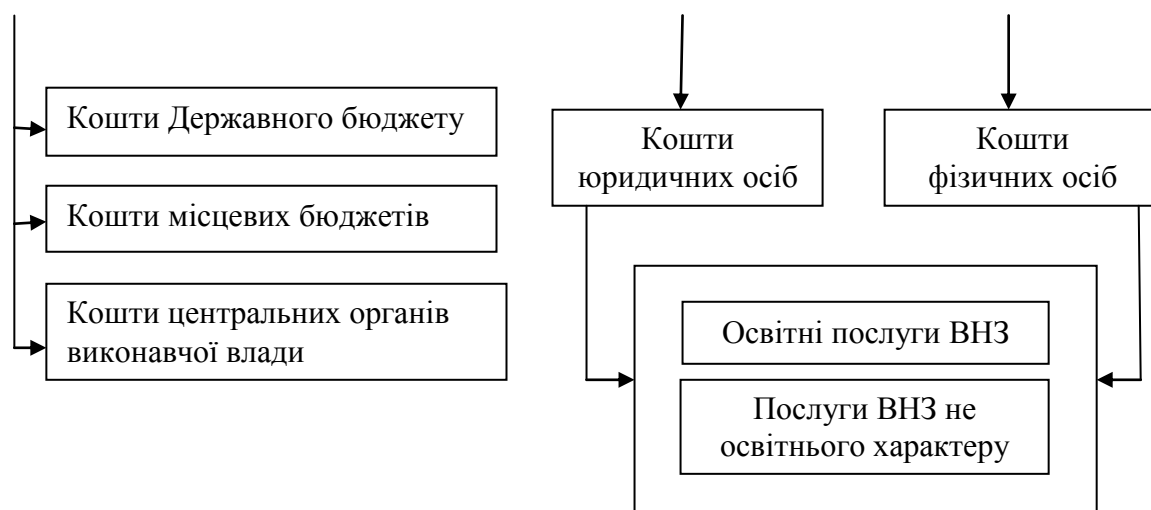

Рис. 1. Джерела формування фінансових ресурсів вищих навчальних закладів

Досить актуальним на сьогодні є активізація позабюджетної діяльності державних вищих навчальних закладів. Тому, на нашу думку, важливим є дослідження джерел фінансування вищої школи.

Висновки. Дослідивши стан фінансування вищої освіти та джерел формування фінансових ресурсів пропонуємо визначити наступні пріоритетні напрями удосконалення системи фінансування освіти, а саме:

1. Забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів на видатки освітніх послуг з Державного та місцевих бюджетів.

2. Оптимізація фінансування освіти з державного сектору. В основному фінансування здійснюється на соціально захищені статті, а саме: заробітну плату, стипендії, і частково покриваються витрати на комунальні послуги. Тому, доцільним буде орієнтація на розмір бюджетних асигнувань не менше 10% ВВП.

3. Посилення контролю та здійснення систематичного аналізу цільового використання коштів; дослідження людського потенціалу в Україні, збір і розповсюдження результатів та інформації про норми прибутку в освіті; міжнародні консультації, моделювання та обговорення принципової схеми і механізму фінансування освіти в Україні, а також забезпечення у вищій школі дієвих механізмів громадського контролю за витрачанням коштів нададуть змогу покращити стан фінансування освіти